



O PŘÍŠTÍ PANDEMII

Jako bych spadl z měsíce. Ještě neskončilo trápení s covidem-19 a já hrozím novou pandemií. Ona však přijde a po ní další. Tisíce let lidstvo nevědomky zlepšuje podmínky pro šíření mikrobů, a pandemií proto přibývá. Zejména od poloviny minulého století se globální změny epidemiologické scény začaly zrychlovat. Narůstají kontakty lidí s divoce žijícími zvířaty – zdroji patogenů, proti kterým není člověk rezistentní. Nejde jen o asijská tržiště, ale i o masové pronikání do jihoamerických a afrických pralesů. Přenos infekcí podporuje mohutný rozvoj mezinárodní dopravy související s rozvojem průmyslové produkce. Významně se na tom těž podílí rychlý vzestup počtu lidí na planetě a objem a rychlost transregionální přepravy lidí.

Nebezpečnost nových pandemických patogenů vyplývá nejen z vnímavosti k infekci, ale závisí, jak ukázala zkušenost s covidem-19, na zdravotním stavu nakažených lidí. Ke zranitelnosti populace přispívá nízká zdravotní gramotnost a záplava matoucích informací na internetových sociálních sítích i v některých médiích. Nutno přičíst podceňování primární prevence nemocí a podpory zdraví a podfinancování institucí, které se těmito aktivitám věnují.

Nemalou negativní roli má u veřejnosti neujasněný rozpor mezi vnímáním významu ochrany zdraví a osobní svobody. Jako by svoboda mohla existovat bez zdraví. V krizové době, jakou byla pandemie covid-19, prošly zatěžkávací zkouškou také morální a etické vlastnosti lidí a nutno říci, že neobstály na výbornou. Mnohé zájmové skupiny se nezrekly partikulárních zájmů a koníčků ve prospěch celku. Na koronavirové krizi se také podílela nevhodně organizovaná a komunikovaná politická opatření vrcholných orgánů státní správy. Pro rozhodování nebyly jiné podklady než statistiky o nakažených, hospitalizovaných a zemřelých. Nařízená opatření byla proto veřejnosti málokdy vysvětlena objektivními daty. Monitorování reálného chování lidí, věkových a profesních skupin a fakta o dodržování nařízených opatření státní správa neměla.

Najde nás příští pandemie lépe připravené? Zasadí se Světová ekologická organizace o ochranu a uzavření tropických pralesů před agresivním byznysem? Snížily by se tím kontakty lidí se zdroji rizikových patogenů. Potlačí východoasijské státy masový obchod s divokými zvířaty? Zavede Světová zdravotnická organizace v místech vzniku pandemií stálý nezávislý monitoring prvních případů nových nákaz? Pomohou OSN a WHO včas uzavírat oblasti se vznikajícími epidemiemi a omezit mezinárodní nákladní a osobní transport dřív, než se z epidemií stanou pandemie? Přidá Greta Thunbergová do svého portfolia potlačení rizika globálních pandemií? Jejich hrozba by měla mít stejnou naléhavost jako oteplování planety.

Posílí Česká republika kapacity institucí ochrany a podpory veřejného zdraví? Udržovat výkonnou hygienickou službu je analogické s armádou, kterou financujeme, i když není válka. Zvýší se znalosti obyvatelstva včetně politiků a představitelů státní správy o důležitosti posilování zdraví a prevenci nemocí? Zvýší se důvěra veřejnosti v opatření proti šíření infekce a jejich respektování? K nejobtížnějším problémům bude patřit, jak reagovat na skutečnost, že mnoho lidí není schopno ani ochotno upravit své chování ve prospěch celku a je jakousi pátou kolonou infekce.

Ekonomické důsledky pandemie ukázaly, že stát ani podnikatelské subjekty nevytváří finanční rezervy, které by dovolily přežít bez vážných problémů období nařízeného útlumu aktivit – „lockdownu“. Vzniká tak tragický konflikt zájmů: Je přednější chránit zdraví, nebo korporátní ekonomiku? Podaří se po těžkých letech 2020–2021 rychle ozdravit hospodářství, splatit dluhy a začít tvořit si rezervy na další pandemii? Zadužování států je obrovské, vzrostlo globálně o nepředstavitelných 281 tisíc miliard dolarů a dál poroste.

Je toho mnoho, co bude třeba k účinné obraně proti příští pandemii. Doma jistě bude prvním krokem kritická analýza fatálního neúspěchu v potlačování epidemie covid-19. Měla by se úzkostlivě vyhýbat personalizaci; pohřbilo by to objektivitu výsledků. Na eradikaci příštích pandemií nejednotné lidstvo asi nebude mít dost sil; o to významnější bude národní pandemický plán, jestli ho politická reprezentace dokáže stvořit a schválit. Čeká nás tedy další klopýtání, doufejme jen, že méně bolestné. A ČR snad nebude nejhorší na světě jako tentokrát. Naši světově proslavení epidemiologové by se opět museli obracet v hrobě.

V nejbližší době ale bude nutno zvládnout bezprostřední důsledky této koronavirové krize. Zdravotní péči bude potřebovat množství pacientů s dlouhodobými následky covid-19 a lidé s odloženou péčí o závažné neinfekční choroby. „Poškození“ milovníci hospod a barů budou dohánět, co zameškali a nevypili. Vláda bude hledat zdroje na splácení dluhů a ministryně financí už naznačila zmrazení platů ve státní správě. Bylo by nešťastné, kdyby to postihlo i podhodnocené hygieniky. Populární ekonom a myslitel Tomáš Sedláček v březnu sice prohlásil, že z korony vzejdeme lepší, jako fénix prošlý ohněm, je to ale romantická představa, která se nesplní. Bylo by skvělé, kdyby příští pandemie nepřišla dřív, než se z dosavadní vzpamatujeme a svět začne účinně potlačovat zásadní příčiny pandemií.

WHO v tomto duchu reagovala už v říjnu 2020, když konstatovala, že je nejvyšší čas připravit se na příští pandemii a přerušit nešťastný cyklus „panika a potom zapomnění“. Svět by měl tuto nectnost opustit jednou provždy. Výkonný ředitel Programu pro mimořádné zdravotní události WHO (Health Emergencies Programme) Michael Ryan se vyjádřil velmi expresivně: „Nesmíme, nesmíme, prostě nesmíme dovolit, aby svět zapomněl, protože příští pandemie nemůže být jiná než horší. Covid-19 je jen předzvěstí toho, co může přijít, protože žijeme v příliš velkém riziku.“

V poslední době se na scénu vrátilo podezření, že zdrojem pandemie byla virologická laboratoř ve Wuchanu. I kdyby se to potvrdilo, smysl úvodníku by se nezměnil. K reálným zdrojům nákazy by jen přibýly virologické laboratoře, u nichž se takové riziko dosud nepředpokládalo.

*doc. MUDr. Jaroslav Kříž
předseda redakční rady*